

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Себеплик

Тау элlege – жангы автобуса

Тюнене Нальчикде Келишилукно майданында КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коковну** къатышыуу бла муниципалитетлеге, медицина учреждениялага эм школлага жангы автомашинала беруу болганды. Ол жумуша Правительствону Председатели биринчи орунбасары **Марат Хубиев**, КЪМР-ни саулу къакълау министри **Рустам Калибатов**, жарыкъландыруу эм илму министри **Анзор Езаов**, транспорт эм жол мюлк министри **Аслан Дышеков**, район, шахар эм эл администрацияланы таматалары, билим беруу эм саулу къакълау бөлүмледе ишленелени къаууму къатышандыла.

Казбек Коков а жумушну жангы автотранспорт бла шагърейленуиюн мобилизация бла аскерге чакъырылган эмда энчи аскер операцияга къатышхан жерлешлерибизге жибериллик УАЗ машиналадан башлагъанды. Марат Хубиев билдиргенге кере, аскерчиледен бир ненча тюрлю автомобиль керек болганыны юсюнден алгъаракъда тилек келгенди.

– Алагъа ма бу транспортну сатып алгъанбыз, кеслерин да керек боллукъ затла бла жюкленгенбиз. Ол санда жылуу берген «пушкала», медицина керекле да бардыла, – дегенди ол.

Ызы бла Казбек Валерьевич алааны ары къалай бла тапдырылкъларын соргъанды. Марат Хубиев айтханга кере, аны оноу толусунал этилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Алай бла, майдандагы автотранспортну саны 49 эди. Школлага 26 автобус сатып алыннганды, тау элерибизге жюрюрча 7 жангы автобус берилгенди. Республиканы район медицина учреждениялары терк болушлукъ тапдырган 10 транспорт бла жалчытылыннгандыла. Дагыда Туберкулёздан багыуу диспансер бек керек болуп турган флюорография аппараты бла автомобиль къолу болганды.

Т.К.Мальбахов туугъаны – 105 жыл

Аны этген ишлери, аты да игилик бла айтылып турлукъдула

Тимбора Кубатиевич Мальбахов халкъны эсинде улуу къурауу хунери болган къырал къуллукъчуча, огъурлу эмда акъыллы адамча къаллыкъды. Аны республиканы жамауат, политика эмда маданият жашаууна салган къыйыны айтып айталмазча уллуду. Ол Къабарты-Малкъарга отуз жылны башчылыкъ этгенди эмда аны халкъыны къайгысы бла жашагъанды, ол айныр, жашнар ючюн да кесин аямагъанды.

Тимбора Мальбаховну уа къуллукъчуланы, ишчилени, эллилени да араларында намысы жюрюгенди. Тимбора Кубатиевични академиялы билими болганды деп, аны таныгъанла барысы

да алай айтхандыла. Анга уа ол даражалы вузда окъугъаны ючюн угъай, билимин ёсдюрюрге дайым итиннгени, къуруда окъугъанлай тургъаны ючюн жетгенди. Ол ёлгенден сора, андан къалган бек улуу ырыскы китапла болгандыла. Аны жазууларындан биринде быллай сёзле бардыла: «Мени терилтирик жаланда юч зат барды – иш, китап, сыра».

Тимбора Кубатиевични жашау жолун, сыфатын, адамлыкъ шартларын, ышанларын, иш келлюлюгюн бютюн толу ачыкълар ючюн, аны юсюнден бир ненча эсгеруиюн юлгоге келтируиюн тюзге санайбыз.

Ахыры 3-чю бетдеди.

Тюбешу

Росреестрни жер-жерли бөлүмюню баш борчларына къаралгъанды

Казбек Коков Росреестрни Шимал-Кавказ Федерал округда Управлениасыны таматасы Вячеслав Песков бла ишчи тюбешу бардыргъанды.

Вячеслав Песков республиканы оюучусун Росреестрни Къабарты-Малкъар Республикада Управлениасыны жангы таматасы **Беслан Соблиров** бла шагъырей этгенди, ол Къырал регистрацианы, кадастрны эм картографияны федерал службасыны (Росреестрни) буйругуу бла салыннганды къуллукъга.

Тюбешуно чеклеринде Росреестрни жер-жерли бөлүмюню аллында тургъан маганалы борчла сюзолгендиле, андан сора да, аны Къабарты-Малкъарда къырал власть эм жер-жерли самоуправление органла бла байламлыкъланы жюрютюу халы да. Инсанланы эм юридический лицоланы излемлерине кере энчи иеликте эркинликни къырал регистрациясы эм картография кадастрны сорулары болжалга салынмай толтурулурга тийишли белгиленгенди. Излемлени тинтгенде, шендюгюлю информация технологияланы синдгируиюн эм инсанланы тийишли документлерин хазырлагъан МФЦ-ланы бла ведомствону байламлыкъларыны маганалылыкъларына да къаралгъанды.

Казбек Коков Беслан Соблировха Росреестрни регион управлениасыны аллында тургъан борчланы тамамлауда жетишимле тежегенди.

Жазыпыу-2023

«Заманны» – хар таулу арбазыга

Хурметли жамауат!
Сиз республикабызда тамамланган ишлени юслеринден толу хабар алырга сие эсегиз;
Сиз ёз халкъыгъызын адымы болганыгъызын дайым сезгенлей туругъа сие эсегиз;
Сиз малкъарлыланы тарыхларыны, маданият хазналарыны, терелерини эмда адетлерини, аланы бююнгюню жашауларыны, жетишимлерини эм къыйгыларыны юсюнден кёбюрге билерге итине эсегиз – «ЗАМАН» ГАЗЕТТЕ ЖАЗЫЛЫГЫЗ!

Аны бетлеринде сиз кёп сейирлик затланы табарыкъсыз, ол хар юйюрге да керек болганына тюшонюрюксюз!
Алты айга жазылуууу барысы 801 сом бла 72 какеди.
Изданиябызга Интернетде бу адресни <https://podpiska.pochta.ru/press/> ачып, ол маганалы жумушну алай тамамларга да боллукъду.

Бизни индексбиз – П 5893

21 ноябрь – Россейде налог органлада ишпегенгени кюню 4 бет

Будайланы Исмайлны жашы Расул РФ-ни Налог службасыны КЪМР-де Управлениасыны таматасы орунбасарады. Ол РФ-ни къырал граждан службаны 1-чи класслы кенгешчисици, «КЪМР-ни сыйлы экономисти» атха тийишли керюлгенди. Биз аны бла налог органлада жангычылыкъланы, бизнесге этилген женгилликлени юслеринден ушакъ бардыргъанбыз.

Экономика налогла къалай жыйылгъанларына кере айныды

21 ноябрь – Телевиденианы битеудуния кюню 9 бет

Аллай адамла боладыла: фахмулу да, ариу да. «1 КЪМР» телеканалны «Малкъар» редакциясыны баш редактору, КЪМР-ни сыйлы журналисти Мишаланы Ахузат аладан бириди. Социальный сетъледе берилерине къараганла ыспас сёзлерин «Ариу Ахузат» деп башлаучудула.

Жашаууну баш маганасы – маданиятыбызны айнытыу

Кенгешле

«Коррупциягъа къажар кюреш власть органлары бла право нызамны сакълаучулары жумушларын бирден бири болгъанлай къалады»

КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков Къабарты-Малкъар Республикада Право нызамны жалчытыу жаны бла дайым ишлеп турган координация советни бла КЪМР-де Экономика эмда жамауат къоркъуусулукъну советини жыйылыулары бирге бардыргъанды. Аны башлай, республиканы оноучусу коррупциягъа къажар кюреш власть органлары бла право нызамны сакълаучулары баш борчларындан бири болгъанлай къалгъанын эсгертгенди.

– Бу аманлыкъдан къаллай уллу хата чыккыгъанын аныгъалар кереклиси болмаз. Коррупция этилгенни юсюнден шартлары бирде жамауатны ниетин тюрлендирип, властын аманлар мурат бла да хайырланадыла. Аллай шарт болду эсе, къайсы къулукъчугъа да уголовный иш ачылды эсе, ол профилактика иш тийишлисича бардырылмагъанын кѳргюзеди. Аны себепли коррупциягъа къажар кюрешни кючлендирип жарарыкъ туйолдо, къырал органлары ишлери ачыкъ да, халкъгъа туура да болуруна къайгырырды, административ чырмаулары барысын да кетерирге тийишлиди, – деп чертгенди Казбек Коков.

Жыйылыугъа КЪМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егоровна**, КЪМР-ни Правительствоуну Председатели **Мусукланы Алий**, РФ-ни

Президентини СКФО-да толу эркинликке келечисини аппаратыны баш федерал инспектору **Тимур Макоев**, право нызамны сакълаучу эмда надзор органлары, кюч структураланы, министерстволаны, жер-жерли администрациялары башчылары да къатышхандыла. Докладла бла КЪМР-ни прокуроруну биринчи орунбасары **Андрей Сысоенков**, КЪМР-ни урунуу эмда социал къоруулау министр **Асанланы Алим**, КЪМР-де ич ишлени министри **Василий Павлов**, КЪМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри **Анзор Езаов**, КЪМР-ни къурулуш эмда ЖКХ министри **Алим Бербеков**, Чегем районну администрациясыны башчысы **Юра Борсов** сѳлешгендиле.

Толтуруучу власть органлары бла право нызамны сакълаучу органлары башчылары коррупция аманлыкъланы тинтирелени эсеплери бла шагъырей

этгендиле эмда коррупциягъа къажар законлагъа бузукълукъ этгенлини жууапха тартыу жаны бла не мадарла этилгенлерини юслеринден билдиргендиле.

Казбек Коков жыйылгъанлары эслерин бюджет ахча къалай къоратылгъанына контроль этиуну магъанасы уллу болгъанына бургъанды. Бютюнда миллет проектле эмда социал къоруулау министр **Асанланы Алим**, КЪМР-де ич ишлени министри **Василий Павлов**, КЪМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри **Анзор Езаов**, КЪМР-ни къурулуш эмда ЖКХ министри **Алим Бербеков**, Чегем районну администрациясыны башчысы **Юра Борсов** сѳлешгендиле.

Жыйылыуда туура этилген шартлагъа кѳре коррупциягъа къажар ишни андан ары кючлендирип барыну амаллары белгиленгендиле.

Миллет проектлени бардырыугъа – энчи эс

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** видеоконференция халда Россей Федерацияны Правительствоуну Председатели орунбасары **Марат Хуснуллин**ни таматалыгъында бардырылган РФ-ни Регион айнытыу жаны бла правительстволу комиссияны штабын кенгешине къошулгъанды. Энци эс 2022-2024 жыллада миллет эм федерал проектлени жашауда бардырыугъа бурулгъанды.

Къабарты-Малкъарда «Жашау журтла эм шахар болум» миллет проектни эм «Ырахат шахар болумланы къурау» регион проектни чеклеринде быйыл 55 арбаз тийре бла 14 жамауат кенглик тапландырылгъандыла. «Таза суу» регион проектге кѳре суу бла жалчы

туу 13 объект тапландырылады – Терекде, Анзорейде, Кубада, Лячинкъаяда, Нартанда, Огъары эм Тѳбен Къуркъужинде, Былымда эм Сармаковода.

Быйыл «Саулукъ сакълау» эм «Маданият» миллет проектлеге кѳре онкодиспансерни эм Жаш телю чыгъармачылыккыны къаласыны къурулушлары жангыдан башлангъанды. «Къоркъуусуз качество жолла» миллет проектни чеклеринде жылны ахырына дери регион эм жер-жерли магъаналы автомобиль жоллары 180 километри тийишли халгъа келтирилликдиле, тыш жарыкълыкъ бериуну 70 километри иглендирилгенди.

«Билим бериу» миллет проектни «Шѳндюгюлю школа» федерал проектни бардырыу чеклеринде жылны ахырына

дери Прохладнада, Нарткъалада эм Кубада мектеплени къурулушлары тындырыллыккыды. Тийрелени комплексли халда айнытыу программагъа кѳре Солдатскаяда 140 жери болгъан жалаанда бир кесегиidle. Къабарты-Малкъар миллет проектлени жашауда бардырыу жаны бла жетишимли регионлары санында болгъанлай турады. Планнга салынганны хар затны да толтурулукъбуз», – деп билдиргенди кесини телеграм-каналында республиканы оноучусу.

«Сѳзсюз, битеу да бу объекте республикада этилгенни жалаанда бир кесегиidle. Къабарты-Малкъар миллет проектлени жашауда бардырыу жаны бла жетишимли регионлары санында болгъанлай турады. Планнга салынганны хар затны да толтурулукъбуз», – деп билдиргенди кесини телеграм-каналында республиканы оноучусу.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоуну пресс-службасы.

Тау элlege – жангы автобуслар

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан ары медицина транспортну бериуге кѳчгендиле. Министр Рустам Калибатовну билдириуне кѳре, бу жол «В» класслы 9 автомобиль, бир реанимобиль, бир флюорограф эм бир да маммограф сатып алынгандыла.

– Толусунлай алып айтсакъ, арт беш жылны ичинде автопарк 90 процентге жангырылгъанды. Энди узакъ районлагъа жетип, адамларыбызны саулукъларын тинтир онг боллугъу бек къуандырады. Тюрлю-тюрлю къыйын ауруулары ал кезиулеринде ачыкълауу магъанасы уллу болгъанын барыбыз да билебиз, – деп белгиленгенди ол.

Казбек Коков район больницаланы таматалары бла ушакъла бардырып, жангы транспорт аланы ишлерине себеплик этерин тежегенди.

Бир нечча жылдан бери республиканы тау эллерине транспортну жоруюу осалгъа кетип тургъаныны юсюнден айтылып тургъанды. Автобуслар эски болуп, сынып, бирде рейслеге чыкмай да къала эдиле. Ол жарысулары

эсге ала, КЪМР-ни Правительствоу элерибизни транспорт бла жалчытыуу баш магъаналы ишлеринден бирине санап, транспорт сатып алгъанды. 7 жангы автобус а Булунгу, Хушто-Сырт, Тѳбен Чегем, Огъары Малкъар, Герпегеж эм Бызынгы элlege жюрюрюкдоле.

– Казбек Коков юсюбюздеги жылны аллында элибизде болгъанында, адамла анга жол эм транспорт бла бек къыйналгъанларын билдирген эдиле. Тап халгъа келтирирге сѳз берип кетген эди да, сау болсун, айтханын этгенди, – деп ыразылыгъын билдиргенди Тѳбен Чегемни администрациясыны таматасы **Макытланы Тамирлан**.

Аслан Дышеков а КЪМР-ни Башчысыны буйругъу бла 38,5 миллион сом багъасы 7 автобус сатып алынганны, аладан тѳртюсю Черек ауузгъа, ючюсю уа Чегем районнга жюрюрюклерин айтханды.

– Моторларыны кючлери таулада жюрюрядыла. Шѳндюгю излемлеге кѳре ишлегенген транспорт болгъанын белгилерге сѳе, – дегенди министр.

Ызы бла уа школлагъа берилген транспортну юсюнден да айтылгъанды. Казбек Валерьевич «Билим бериу» деген миллет проектни чеклеринде кѳп иш бардырылгъанын, мындан ары да билим бериу системагъа болушлукъ этилгенлей турлугъун чертгенди.

– Биз сизге сабийлибизни тамлагъы конлерин ышанганбыз. Ишигизни тийишли даражада тамалагъаныгъызгъа ишеклигим жокъду. Мындан ары да жетишимли болугъуз, – дегенди ол школ директорла бла къысха ушагъыны кезиунде.

Бу тюбешуну ахырында КЪМР-ни Башчысы журналистлени сорууларына жууапла берип, къысха заманын ичинде республикада къаллай жумушла бардырыллыкъларын билдиргенди. Казбек Валерьевичден алгъаракъда энчи аскер операция этген регионларыбызда болгъаныны юсюнден да соргъандыла. Журналистле андан мобилизацияда болгъан жерлешлибизни халлерине къаллай багъа берирге боллукъсыз дегенде, ол:

– Ала кишиликлерин энтта да бир кѳре кѳргюзтгендиле. Керек болгъанда, Ата журтубузну жаудан сакъларгъа къаты сѳелгендиле. Менден а жалаанда юйюрлерине ала сау-саламат тургъанларын билдирими тилегендиле, – дегенди.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.
Суратла **ХОЛАЛАНЫ Марзиятыдыла.**

Оноулашы

Ток бла байламлы соруула сюзюлгендиле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коковну** бла «Россети Северный Кавказ» компанияны генеральный директору **Роман Левченкону** ишчи тюбешулеринде сёз Къабарты-Малкъарда ток бла жалчытыну игилендириуню юсюнден барганды, ол жаны бла бирге не мадарла этерге боллугууну юсюнден да сёлешингенди.

Белгиленгенча, электросеть комплексни кюз арты-кыш кезиуге хазырлануу чекеринде компанияны специалистлери 251 трансформатор подстанцины, хауа ток ызланы 100 километрден артыгын жангыртхандыла. Ол а быйылга белгиленгенден эсе иги да асламды. Ол жумушлагъа компания 274 миллион сом чаклы бир жибергенди. Ол а былтыр бла тенгледиргенде, белгиленген ёлчмден артыкды.

Муниципал сагъат

Мобилизациягъа кёре аскерге чакырылгъанланы бла аланы юйюрлерине болушлукъну юсюнден сёлешингенди

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокв** тёрели «муниципал сагъатны» бардырганды. Анга КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий**, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзиков**, КъМР-ни жаш тёлуюн ишлери жаны бла министри **Азамат Люев**, муниципал районланы эм шахар округланы администрацияларыны таматалары къатышхандыла.

Жыйылыула Къабарты-Малкъардан мобилизациягъа кёре аскерге чакырылгъанлагъа андан ары да болушлукъ бериуню соруулары сюзюлгендиле.

«Солуу кюнден кеч къалмай биз мобилизациягъа чакырылгъанлагъа деп жыйылгъан продуктланы, суусап сууланы, кюн сайын керек бола тургъан затланы, дарманланы, кече эшикде къалырча жатхан жерлени, жылы быстырланы эм чурукъланы керекли техника амалла бла бирге ашырыргъа керекбиз. Ары дагыда бир ненча автомашинаны жиберирге хазырлай турабыз», – деп билдиргенди жыйылыугъа къатышханлагъа Казбек Кокв.

Гуманитар жюкню хазырлаугъа инсанла, тюрлю тюрлю биригиуле, сатыулау бла кюрешгенле, «Биз

Ток ызланы ким да къыйналмай хайырланырча этиу, жангы объектлени электросетьлеге къошуу – баш магъаналы жумушладан бири болгъанлай къалады. Быйылны тогуз айында энергетикле ток ызлагъа къошулууну юсюнден 1700 чаклы бир келишимни толтургандыла.

Компания дагыда энергокючню аялуу хайырлануу, тёлуюни жыйыуну игилендириу, иесиз энергообъектлени бирге тийишириу жаны бла мадарла да этеди.

Тюбешуно кезиунде республиканы жамаутын бла организацияларын электроэнергия бла ышангылы жалчытыу жаны бла бирге ишлеуну амаллары да сюзюлгендиле.

**КъМР-ни Башчысыны
бла Правительствосуну
пресс-службасы.**

биргебиз» фондну волонтерлары къатышадыла.

Жыйылыуда республикалы даражада алынган социал гарантияла толусунлай толтурулгъанлары айтылганды. Мобилизациягъа чакырылгъанлагъа этилген тёлуюни ёлчми 89 миллион сомга жетгенди.

«Аскерчилени юйюрлерине муниципалитетлени юслери бла байламлыкъ жюрютебиз. Белгилеп айтамы, келген тилеклеге мычмай энчи къарайбыз», – дегенди республиканы оноучусу.

Андан сора Казбек Кокв онбешинчи ноябрьни ингирилгинде республикагъа Херсон областгъан 500 адам келгени билдиргенди. Аланы араларында сабийле эм абадан адамла бардыла. Республикагъа келгенле Нальчикни санаторияларында орнатылгандыла. Бююнлюкде алагъа тийишлисича медицина болушлукъ бериледи, инсанланы кюн сайын керекли бола тургъан затла бла жалчытадыла. Социал служба Херсон областдан келгенлеге тёлуюни алырча къагъытланы жарашдыргъа болушадыла, деп билдиргендиле.

**КъМР-ни Башчысыны
бла Правительствосуну
пресс-службасы.**

Аны этген ишлери, аты да игилик бла айтылып турлукъдула

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Пшикан ТАОВ,
*РАЕН-ни академиги, РФ-ни
илмусуну сыйлы къуллукъчусу,
КъМР-ни Профсоюзларыны
федерациясыны
алгыннгы таматасы:*

– 1972 жылда республикагъа къайтханымда, Госпланны таматасыны орунбасары болуп ишлеп башлаганма. Ол замандан тебиреп, бютюн бек шагъырей болганма бу терен билимми, акылманлагъа тенг болган адам бла. Жашырмай айтайым, Тимбора Кубатиевич бла ишлеген алай тынч туюл эди. Ол, кесинденча, башаладан да ишни, жууаплылыкъны да къаты сураганды. Къолуна туюгон документни хар сёзю жерин табарына, аз сёз бла уллу магъана айтылырына къайгырыганды.

Кеси низамлы болгъаны бла къалмай, башаладан да аны излегенди. Жашагъан ёмюрюнде социал тюзлюк болуруна къуллукъ этгенди, кеслерини ёз жашаулары ючюн жан атхан, жутлукъ этген оноучуланы кёрюп болмаганды. Кеси да чынтытты интернационалист болганды. Битеу иши, жашауу бла да Къабарты-Малкъарда келишилукъ, ырахатлыкъ, биригилукъ болуруна къуллукъ этгенди. Халкъланы эртеден келген шухлюкъларына аз да бузукълукъ этилгени сезгенлей, аны тюзетиуню къолгъа мычмай алганды.

Кёчгюнчюлюкден туугъан жерине къайтхан малкъар халкъны экономикасын айнытыу, культурасын ёсдюруу, къолайын кетюруу жаны бла къолундан келгени аймагъанды. Миллет интеллигентлени къурауда да аны къыйыны, айтып-айтамза, уллу болгъаны белгилемей жарамаз.

МОЛЛАЛАНЫ Шарафутдин,
*Социалист Урунууну
Жигити:*

– Мен Тимбора Кубатиевич бла биринчи кере 1970 жылда КПСС-ни Тырнаууз шахар комитетини пленумунда шагъырей болган эдим. Ол заманда комбинатны парткомуну секретары А.Ф. Свириден эди. Ол къатыма олтурады да: «Тимбора Кубатиевич сени бла танышыргъа суюди», – деп, къулагъыма шыбырдады.

Алайда бизни танышдырадыла. Тимбора Кубатиевич, мени къучакълал: «Шарафутдин, мен сени бла кофе ичерге эмда бютюн жууукъ танышыргъа суюме», – дейди. Экибиз да буфетге барабыз. Тимбора Кубатиевич мени бла шагъырей болгандан сора, ишни, жашауну юсюнден да ушакъ этдик.

Тимбора Кубатиевич жаландан производствону юсюнден соруп къыймай, юйюрюмю юсюнден айтханымда да эс буруп тынгылады. Кёчгюнчюлюкде тургъан жылларыбыздан да хапар сорду, Къазхстанда не иште урунганым

да билерге суюди. Республиканы оноучусу магъаданны тик ёрге къазыуда жетишген битеусоюз рекордубузну юсюнден соргъанда уа: «Ол ахыр рекорд туюлюдо, нек десегиз кесими къаруууму, коллективимде жашланы иш кёллюклерин да уста билеме. Ол жетишимбиз бла хазна тохтаыйк», – деп, уллу таукеллик бла айтдым.

Ол заманда Тимбора Кубатиевич, манга ышанлап къарады да, сора бизни бла бирге олтургъан Атлановха, шахар комитетни биринчи секретарына, былай деди:

– Документлени тынгылы жарашдырып, терк жиберигиз!

Ол заманда билмел эдим не затны юсюнден сёз баргъанын. Артда ангъылаганма мени Социалист Урунууну Жигити деген атха кёргозтюну юсюнден къайгырылгъанын.

ЗУМАКЪУЛЛАНЫ Борис,
*КъМР-де Адамны
эркинликлери жаны бла
уполномоченный:*

– Тимбора Кубатиевич биринчи башчы болгъаны бла къалмай, атамча, тамата къарындашымча, жашауну айланч-майланчлары бла ашаддырмай элтгенди.

Бирле Мальбахов Борисни башаладан энчи кере ди дерге да кюрешгендиле, алай, айтып къыйым, бирге ишлеген кёп жылланы ичинде магъаналы жыйылыулада, бош солугъан кезиуде окъуна, ол манга жумушакълукъ этмегенди. Иште жетгенде, шух, таныш деп къарамаганды. Керексизге адамны инбашына къакъгъан адети болмаганды. Ууакъ затчыкъла ючюн тырман этмезге кюрешгенди, ачыуланып уруша да, аны къычырмай, ауазын кетюрмей, адамны сындырмай этгенди.

Тимбора Кубатиевич Къабарты-Малкъарга бла аны халкъына кёп зат этгенди. Республиканы даражасы, адамланы къолайлы жашау этиулеры, экономиканы бла промышленностьну айнып, культураны уа жашнай баргъанлары асламысында аны аты бла байламдыла. Ол себепден мени бир ишеклим жокъду аны аты, ишлери да, заман оза баргъаны къадар, жангыча жылтырарыкъларына, келир тёлуюе уа, анга ыспас этип, бизни жерибизде аллай адам жашагъаны, ишлегени бла ёхтемленириклерине.

Роза САБАНЧИЕВА,
*Къабарты-Малкъар
облсовпрофну алгыннгы
председатели:*

Тимбора Мальбахов башчылыкъ этген жылда тишириу къуллукъчула артыкъда кёп болгъанлары белгилерге суюме. Аланы араларында колхозну председатели, фабриканы директору, райисполкомну таматасы, партияны райкомуну секретары,

профсоюзланы обкомуну председатели, ведомстволаны таматалары, Министрлени Советини председатели орунбасары, КПСС-ни обкомуну секретары да бар эдиле. Баш Советни депутатларыны ючден бири да ала болгандыла.

Алайды да, Къабарты-Малкъарны тишириулары жыйырманчы ёмюрню экинчи жарымын алтын заманчыча белгилерге боллукъдула.

Аны кезиунде солугъа уллу онгла къуралгъанларын да белгилемей жарамаз. Жаландан Элбрусда юк канат жол тартылганды. Четте бек иги къонакъ юйледен бири ишленгенди. «Нальчик» курорт да саулыкъ сакълануу индустриясына айланганды. Бир жылга 120 минг адам солугъанды бизни санаторийлерибизде бла пансионатларыбызда.

Тимбора Кубатиевични юсюнде уллу политикге бла къырал къуллукъчугъа артыкъда бек керек болган эки ышан бар эди: демократия тёзюмлюк эмда республиканы сейрлеры бла байламлы иште жетгенде, къатылыкъ. Кадрлагъа уа ол артыкъда сакъ болганды. Бир жол манга былай айтханды: «Адамны бийикде сынаргъа керекди, бирле анга чыдайдыла, башхаланы уа башлары тегерек айланып башлайды».

Владимир КЕБЕКОВ,
*РФ-ни сыйлы энергетиги,
КъМР-ни Парламентини
депутаты:*

– Жашауну ахыр жылларында Мальбахов бла кёп кере тюбешгенме, аны юйюнде болургъа да насыбым тутханды. Юй бийчеси Нина Степановна жарыкъ, къонакъбай, ырахатлы адам эди. Аланы 9 майда Уллу Хорламны кюню бла алгышлауну уа кесими баш борчума санагъанма. Ол кюн аладан къонакъла кёп болгандыла.

Тимбора Кубатиевич бла ушакъ этсенг, энциклопедияны окъугъан сунуучу эдинг. Аланы фатарларында баш байлыкъ китапла болгандыла. Ол эл мюлкден башлап Рубону чыгъармаларына, Ленинградны музейини экспонатларына дери да – барысы бла да тынгылы шагъырей эди. Шимал Кавказны халкъларыны тарыхларыны юслеринден да кёп, артыкъ кенг белгиле болмагъан шартланы билгенди.

Тимбора Мальбаховну хар атламы, оноуу да Къабарты-Малкъарны тарыхында къаллыкъдыла. Алай ол сагъышларыны, сынауну юслеринден китап жазмагъанына бек жарсыйма, аны айтханы келир тёлуюе магъаналыды. Аны атын ёмюрлукъ этиу барыбызны да борчубузду.

ТЕКУЛАНЫ Хауа
хазырлаганды.

21 НОЯБРЬ – РОСЕЙДЕ НАЛОГ ОРГАҢЛАДА ИШЛЕГЕНЛЕНИ КҮҢҮ

Будаиланы Расул РФ-ни Налог службасыны КъМР-де Управлениясыны таматасыны орунбасарыды. Ол РФ-ни къырал граждан службаны 1-чи класслы кенгешчиси, «КъМР-ни сыйлы экономисти» атха тийишли кёрюлгенди. Биз аны бла налог органлада жангычылыкъланы, бизнесге этилген женгилликлени юслеринден ушакъ бардыргъанбыз.

– Расул Исмаилович, КъМР-ни Башчысы Парламентде республиканы социал-экономика айныууну юсюнден докладда кеси файдаларыбыз ёсгенлерин, аланы андан да кёбейтирге онг болганын айтхан эди.

– Юлгоге тарихлени келтирсек тюз болур. Быйылны сегиз айында КъМР-ни налог органы РФ-ни бюджетине 12 283,1 миллион сом жыйгъанды. Ол а 2021 жылны бу кезиунден 1 874,7 миллион сомга кёпдю, ёсюу 118,0 процент болганды.

Ол санда федерал бюджетте 3 418,8 миллион сом жыйылганды, ол да аны аллында жылны тарихлеринден 950,0 миллионна асламды. Плана белгиленген файдала 123,5 процентге кёбейтилгенди. Андан сора да республиканы консолидированный бюджетине 8 864,3 миллион сом салынганды. 2021 жылны бу кезиунден 924,4 миллион сомга кёпдю. План кёрюмдюле 108,8 процентге толтурулгъандыла.

Республикалы бюджетте уа 6 567,6 миллион сом тюзгенди – былтырдан 695,4 миллион сомга кёп. План кёрюмдюле 109,5 процентге асламдыла. Жержерли бюджеттеге уа 2 296,6 миллион сом жыйылганды. План кёрюмдюле 106,7 процентге толтурулгъандыла. 2021 жылны бу кезиунде болган тарихледен 228,9 миллион сомга аслам жыйылганды.

Бюджеттен тышында фондагъа страховоу тэлеуле 7 212,7 миллион сомга жетгенди.

– Налог службаны ишинде эм мағаналы неди?

– Федерал налог службаны КъМР-де Управлениясына 28 бёлюм киредиле. Битеу иш система халда къуралыпды. УФСН къаллай жумушла толтурады дегенде уа, бек алгъа налога эс борла жаны законланы толтурулларын жалчытады. Налог тэлеучюлеге кеслерини борчларын толтурурача тийишли мадарла къурау да бизни жууалпылгыбызды. Бизнес эм жамауат бла ачыкъ байламлыкъла къурау, административ тыйгычланы кетериу энтта бир мағаналы борчладан бирлеридиле. Ала бла бирге кадрла бла жалчытуу да тамамланады.

Федерал налог службаны ишинде жангы технологияла сингдириу аны

Экономика налогла къалай жыйылгъанларына кёре айныйды

бла мадарла толтурулгъандыла. Ол а налогланы жыйышдырыууну бютюдна файдалы этгенди. Бюгюнлюкде служба ишинде бизни жумушларыбыз бла хайырланганлагъа ахшы болумла къурауа бурулуду. Налог тэлеучюле 8 800 222 22 22 телефон номерге селешип, сорууларына жууалпа алыргъа онлары барды. Былтыр 25 октябрден а УФСН-ни къауумунда тюрлениуле болгъандыла. Энди налог тэлеучю эсепде къайда тургъанларына да къарамай, операционный залланы онлары бла хайырланаллыкълдыла.

– Коллективни юсюнден айтсагъыз эди.

– Бюджетни толтуруу артыкъда мағаналы, жууалпы ишди. Экономика налогла къалай жыйылгъанларына кёре айныйды. Алай эсе уа, кадрлагъа да излемле къатыдыла. Бу иште кемчиликле, жангычылыкъла этерге жарамайды. Жаш адамлагъа налог служба жашауда, усталыкъда ёсюуде да иги школду. Бюгюнлюкде къуралган структура уа налог законланы жашауда хайырлы бардырыргъа онг бередиди.

– Озгъан эки жылда биз пандемияны кезиунде жашагъанбыз. Бу кезиуде экономиканы жашырын бёлюмюн, конвертледе берилген хакъны азайтыргъа къолдан келгенмиди?

– Пандемияны кезиунде налогланы болжалдан кеч къалмай тэлеуленге, бу жаны бла борчлары болмаганлагъа къырал себеплик этилгенди. КъМР-де пандемияны хатасы жетген гитче эм орталыкъ бизнесни предприятияларына 250 миллион сом субсидияла берилгенди. Ол а налогланы жашырмай тэлеу файдалы болганына шагъатлыкъл этеди.

– Кеслерин иш бла жалчытханлагъа усталыкъларына налог кийирилгенди эки жылга жууукъ болганды. Ол хайырлыгынын кёрюзгенмиди?

– Бу налог низамга инсан кесини

ыразылыгы бла кёчерге боллукъду. КъМР-де ол 2020 жылда 1 июльдан кийирилгенди. Бу кезиуден бери эсепге 50 минг адам тургъандыла.

Самозанятыяча эсепге туруу къаллай хайыр бередиди деп соруугъа боллукъсуз. Биринчиден, бир тюрлю отчётла этерге, декларацияла толтуруугъа керекмейди. Налогну ёлчмени да гитчеди. «Мой налог» приложенияны телефонуна салдырып, инсан битеу керекли справканы электрон халда алыргъа боллукъду: эсепге тургъаныны, файдаларыны. Ызы бла справканы изленген жерде кёрюзюрге боллукъду, сёзге, банка кредит алган кезиуде.

Аны бла бирге стаж да барады, налог вычет да бериледи. Эсепден суй-

– 2021 жылда 21 майдан законлагъа тюзетиуле кючюне кирип, инсанла налог вычетни къысха заманны ичинде, 3-НДФЛ декларацияны хазырламай, башха документлени кёрюзтемей алыргъа боллукъдула. Битеу керекли шартланы налог органла ведомствла аралы байламлыкъланы болушлугу бла аладыла.

Алай бла налог вычет бла хайырланыр ючюн, УФСН-ни сайтында налог тэлеучюно кабинетинде заявленианы толтуруугъа керекди. Дагъыда тинтиулени болжалы да бир айга дери къысхартылгъанларын айттырады. Камеральный тинтиуле уа 15 кюнне дери къысхартылгъандыла.

Женгиллетилген низам бла инве-

ген заманда кетерилерге онг барды.

– Право низамны сакълауучу органладан бизге ол неда бу предприниматель налогланы букъдургъанды деген билдириуле терк-терк келедиле. Предприниматель налогну тэлеулай эсе, анга женгиллик, бир тюрлю льгота неда къырал себеплик этилениди?

– Бузукълукъланы асламын къыралда налог системага ыразы болмаганла этедиле. Ол а налог культураны юсюнден айтады. Адамланы налог законлада билимлерин игилендириу бизни борчларыбыздан бириди. Ол мурад бла бизнес бла тубешимле бардырыладыла, контроль-надзор сферада болумла сюзюледиле. Аны бла бирге уа УФСН-де жамауат совет да къуралгъанды. Дагъыда тюрлю-тюрлю семинарла, налог дерсле да бардырыладыла. Ол санда школчула, студентле бла да.

Налог служба бизнесге болушурга бурулуду. Управлениада регион ара (РЦЦ) къуралгъанды, ол а налог тэлеучюле бла байламлыкъланы жалчытады. Анга хар инсан да соруу берирге боллукъду, ол санда электрон почта бла неда бизни сайтыбызны болушлугуу бла. Ары келген соруула сюзюлюп, тилекле бирикдирилип, ызы бла къырал себепликни мадарлары жарашдырыладыла. Сёзге, 2022 жылда мартда бизнесге быллай себепликке кийирилгендиле: налогну тэлеуно болжалы кечирек заманга кёчюрюлгенди, налог каникулла созулгъандыла, жууалпылыкъл женгиллетилгенди, предпринятиада бардырылган тинтиуле кетерилгендиле.

Араны телефонлары эмда бизнесге этилген къырал себеплик УФСН-ни официальный сайтында басмаланыпдыла www.nalog.gov.ru

– Налог вычетни хайырланыууну женгиллетилген низамы кийирилгенди. Аны юсюнден айтсагъыз эди.

стиция налог вычетни (РФ-ни Налог кодексини 219-чу статьясыны 1-чи кесегини 2-чи эм 3-чу пунктлары) алыргъа боллукъду. Дагъыда жашау журтну сатып алгъанда этилген къоранлагъа бла ипотеканы процентлерине (РФ-ни Налог кодексини 220-чы статьясыны 1-чи кесегини 3-чу эм 4-чу пунктлары) вычет да бериледи.

– Ахыр заманда власть органланы ишлерине шёндюно технологияла сингдириледи. Инсанла бла электрон халда байламлыкъла къураладыла. УФСН-де уа бармыдыла аллай амалла?

– Хау, биз ишибизде цифралы технологияла сингдиребиз. Сёзге, сайтыбызда 60-дан аслам жумушну хайырланыргъа боллукъду электрон амал бла. Налог тэлеучюлене кабинетлери да бардыла. Бюгюнлюкде соруулары асламын он-лайн халда толтурууга онг барды – инспекцияга келир кереклик болмай къалгъанды. Бизни жумушларыбыз бла Госуслуги порталда эсепде тургъанла да хайырланаллыкълдыла. Андан сора да мобильный приложениа да хазырлагъанбыз.

– Расул Исмаилович, биз налог органлада ишлегенлени профессионал байрамларыны алында бардырабыз ушакъны. Коллегаларыгызга къалай алгъыш этерге сюесиз?

– Налог службаны байлыгы – аны ишчилеридиле. Бизде сынаулу, биллини адамла урунадыла. Службаны ветеранларына энчи ыразылыгымы билдирирге сюеме. Налог органлада ишлегенлени профессионал байрам бла жорегимден алгышлайма. Мамырлыкъл, саулыкъл, юйорде къолайлыкъл, тёзюмлюк эмда бизге салынган борчланы толтурууда жетишимле тежейме.

Ушакъны ТИКАЛАНЫ
Фатима бардыргъанды.

Къайгырыу

Кёк отлукъ бла жалчытылыннгандыла

Къабарты-Малкъарда газ тартыуно башау программаны болумладан алгъа тамамларга онг табылгъанды. Аны чеклеринде 1,5 минг чакълы арбазга хакъсыз кёк отлукъ тартылгъанды.

Былтыр РФ-ни Президенти Владимир Путин Федерал жыйылуугъа посланиясында газ тартылган элде, жашау журтланы чеклерине дери хакъсыз ызыланы салырча жумушну 2023 жылны ахырына дери бошарга кереклисин буюргъан эди. Ол ишле "Газпром" биригиуно ахчасына этилирге керекдиле.

"Газпром межрегионгаз Нальчик" эм

"Газпром газораспределение Нальчик" биригиулени таматасы Залим Ворочов айтханыча, Къабарты-Малкъарда 2021-2022 жыллада баргъан программа болжалындан алгъа тамамланганды. Аны чеклеринде кёк отлукъ 1 459 участка тартылгъанды, 493-сю уа газны юйлерине къошарга онг тапханды. Быллай мағаналы ишни алгъа бошарга толтуруучу власть органла бла тири байламлыкъл жюрютюлгенини себеплигинденди. Бюгюнлюкде да газга къошулурга суйенледен заявка берилгенлей турадыла.

Бизни корр.

Жашаууну баш магъанасы – маданиятыбызны айнытыу

Фахмулулукъну багъалайды

Мишаланы Ахузат толусунлай ишге берилген адамды. Башхаланы юслеринден айтханда да, ол аланы не байлыкъларын, не къуллукъларын сагъынмайды, иште не бла жарешгенлерин, адамлагъа не бла кюрагъанларын айтады, дагъыда дунягъа кез къарамларын, замандан заманга къалай айныгъанларын эсгереди. Халкъыбызда фахмулу адамлагъа сейри уллуду.

«Чыпчыкъланы Борисни хапарларын «Заманда» окъуйма да, ызы бла терк окъуна аны табама, бериу алыргъа Булунгугъа барама. Ол а картоф къаза, юч тауукъчук да кюреки алыргъа кюймай, жерде къуртланы чеплей... «Тауукъларыгъыз а алай кеп туююлдюле», – дейме. «Кеп болсала, аланы сояргъа тюшерикди, мен а аны эталлык туююлме», – дейди. Сейрлик адам эди. Ол бериуге аллай бир къыйын салгъан эдим, сёзюн сёзге тизе. Жарыугъа, бир плёнкагъа башха бериулени да жазаргъа тюшгенлери себепли, малкъар тилде ол биринчи ишим Боря бла архивде жокъду. Арта бир талай жылдан орус тилде бериуле этген эдим. Жаннетли болсун, Боря тюз ёлюп кетгинчи байламлыгъыбыз, шухлугъубуз юзюлмегенди».

Аллай адамла боладыла: фахмулу да, ариу да. «1 КъМР» телеканаллы «Малкъар» редакциясыны баш редактору, КъМР-ни сыйлы журналисти Мишаланы Ахузат аладан бириди. Социальный сетьледе бериулерине къарагъанла ыспас сёзлерин «Ариу Ахузат» деп башлауудула. Алай бу сойдюмлю, нюрлю адам иште жетгенде кезбау эте билмейди, болгъанны болгъаныча айтады, къарысуз бериу тапды дерик туююлдю. Керти сёз хазна айтылмагъан бизни заманыбызда ётюрюк айтмагъан адамла къарангы дуняда жаннан жилтинчи-клекча болуп къалгъандыла. Бу тенгешдириуге Ахузат бюсюрерик туююлдю, нек дегенде ол махтаууну бир заманда да излемегенди.

Ахузат бла Кучмезланы Рая бериу хазырлагъан кезиуде.

Ахузат эгечлеринден, жангыз къарындашындан белеклик, ангылау тапханды. Бир жол а тарыгъыргъа эгечи Мариягъа – сабий реанимацияны башчысына барады. Анда у чабы, хахай: сабийчик ёле тура эди. Аны жашаугъа къайтараладыла эки сагъатдан. Ол къазауатха шагъат болгъан Ахузат битеу тарыгъуларын да унутуп ишине къайтхан эди. Жаннетли болсун, огъурлу, билмилли Марияны ковид арабыздан юзюп кетди. Мария бла баш иеси,хирург Эфендиланы Илияс бири бири ызындан дуняларын алышханларында, битеу республика титиреген эди. Болады хар адамны жашауунда да аллай бир сыналгъан, чексиз къыйын кезиуде... Ары дери уа Ахузат баш иесин, киеуун да тас этген эди.

Съёмкала.

Ахузат съёмкалагъа бир-бирде сау айны хазырланады. Бир бериуно тёрт-беш ай этеди. Ишинде магъана излеген адамды. Ол режиссёрну болушлукъчусу, режиссёр, редактор да болгъанды, телевиденияда битеу бёлюмде да ишлегенди, ол санда сабийлеге бериуле хазырлагъан редакцияда да.

Къайгырыулукъ

Магъанала...Ахузатны журналист эм жазыучу Кучмезланы Рая бла бирге этген бериулер тарыхда къаллык, жангы тёлюлеге да жарарык теренле, тынгылыладыла. Энейланы Тимурну юсюнден бир талай жыл мындан алгъа жаланда алмиле биле эдиле бизни республикада. Мишаланы Ахузатны бла Кучмезланы Раяны бериуунден сора уа барыбыз да билебиз. Космосха учаллык туююл эди Юрий Гагарин таулу алим Энейланы Тимур ачхан, белгилеген илму шартла болмасала эди. Рая

Москвагъа барып, битеу Эней улуну тенглерин – дунягъа атлары айтылгъан алмилени тапханды, ол бир кюнне, бир ыйыкъгъа тамамланган иш туююлдю...

Уналаны Аслан а? Не зат биле эдик биз бу фахмулу суратчыны юсюнден Рагъа бла Ахузатха дерик? Бир зат да угъай. Ол а суратлау маданиятны дунясында белгили адамды. Шаурдатда, таулу тамырларында илхам тапхан! Къайсыны юслеринден бериуле да алай жангы кёрюнгендиле, эшитмеген адамларыбызны юслеринден эшитгенлей...

Аккъызланы Якуб, Будайланы Сюлемен – бу фахмулу суратчылары ишлерин да кёреби аны бериулеринде, энци аланы жашырынлыкъларына тюшюнебиз.

Бериулеринден бири

Уллу Къарачайны суратчы жашы Абайханланы Муса – бир аягъы, костыльлары бла Азиягъа жетген, къабырлагъа барып сын ташлада за-

ман, желле сюртюп, жокъ эте тургъан жазыуланы жангыдан жазгъан. Ол архивледе материалла да жыйгъанды. Жыйгъанын Къарачайда телевидениягъа элтип, фильм этигиз деп тилегенинде, унамагъандыла.

Ол заманда Абайхан улу бизни Махийланы Азизагъа сёлешип кенешгенди, андан Ахузатны номерин алгъанды. Муса халны ангылатханда, Ахузат къырал телевиденияда хар зат да хахъсыз этилгилгин айтханды.

«Мусаны Азияда алгъан видеолары онеки сагъат бара эдиле. Мен алагъа биринчи, экинчи, ючюнчю кере да къарагъанма. Дискледе видеола къолума тюшюп, «И небо в песках» деген фильм хазыр болгъунчу жарым жыл озгъан эди. Жаннетли болсун, Муса бюсюреген эди анга».

Кесаматчысы

Телевиденияда хар ким башха тюрюлю ишлейди. Бир-бирле сценарий жазмай, хазырланмай, съёмкалагъа чыгып къаладыла. Ахузат а сценарийни жазгъаны бла чекленмей, аны хар жолдан эгечи Аминатха кёрюзтюп тургъанды.

Аминат бу арт жыллагъа дери выпускну бёлюмюнде ишлей эди, Ахузатны биринчи болушлукъчусу, кесаматчысы да ол болгъанды. «Болду ишлегеним, пенсиягъа кетеме», – дегенинде, жибермей кеп тургъандыла.

Юйюр

Ахузатны анасы бла атасы жигит, ариу адамла эдиле, жаннетли болсунла. Алай анасы ишин бир башхагъа алышындырса сюе эди, халкча эрттенликде барып, ингерде тыншыкъ юйге жыйылырча. Командировкалагъа бюсюрмей эди. Болсада бир бериуоне къалмай къарап тургъанды. Юйде бирге жыйылган кезиуде: «Айырыгъыз Ахузатны бла Аминатны бир бирлеринден, телевиденияны юсюнден хапар бошаллык туююлдю», – деучо эди. Ол кертиси бла да алай эди. Иште къыйналгъан кезиулеринде

Алай иште чыгъаргъа кюч тапханды. Ариу Ахузат къаты адам болгъанын кёрюзтгенди. Ёлгенлерин сагъыннганда, аланы жашауларында къууанчлы кезиулени эсгереди, ала ючюн Аллаха шукур этеди. Ёлмезлик адам жокъду, алай сау къадарында жарыкъ умутларын толтургъан – ол да бек уллу къууанчды. Мария тишериу башы бла шахар больницада реанимация къурагъан эди. Ненча сабийни жашауун сакълагъанды! Бююн-бюгече да адамла айтып бошамайдыла Марияны этген игиликлерин. Ариу ыз кюйгъан – ол туююлмюдо насып.

Редакция

Ахузат редакциясына сакъды. «Бусагъатда «Малкъар» редакцияда кючлю журналистле ишлейдиле. Асанланы Кулина, Аппайланы Лариса, Сараккуланы Асият, Атмырзаланы Расул, Ахкёбекланы Аслан, Малкъарланы Карина, Рахайланы Диана, Мурзаланы Жамиля. Хар бири – бир дуняя!

– Алгъын совет жыллада план-экономика бёлюм болуучу эди, ол план къаллай бир болургъа кереклисин санагъанды. Шёндю уа ол бёлюм жокъду, хар ишчини планы жылдан-жылгъа ёсе, толтурургъа къыйындан-къыйын бола барады. Мен а чыгъармачлыкъгъа онгла болсала сюе эдим, – дейди Ахузат.

Мишаланы къызы башчылык этген редакция малкъар тилни сакълаугъа уллу къошумчулукъ этеди. Орус тилни билгенлени малкъар тилге юйретирча цикл болгъанды, башха юйретуи оюнда да бардыла.

Ахузатны анасы «Заманны» бир номерин кюймай окъугъанды. Миллет культура, ёз тилибиз Мишаланы къызыны къанындадыла. Халкъыбызны сыйлы адамларын кёрюзтюп, ариу тилибиз ёлмез ючюн къарыуун аямагъан Ахузатны, бу жаны бла урунганланы барысын да профессионал байрамлары бла алгъышлайбыз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Кёргеним-эшитгеним

«Аламдан бизге сейир кюч келеди»

Огъары Бахсан Кыртык суу Бахсан черекге кыошлуган ташлы ёзенде орналынды. Сол жанында тёшледе кёрюнген узун жауа жолчук Сылтыран сууну ташлы жагъалары бла аллай аты болгъан кёлге барады. Бузла тенгинде ктуралгъан ол кёплени кесине, мукуладисча тартып, чакъырып тургъанлы кёл заман бола эди. Ары жолоучулары кыаууму бла ёрлегенини юсюнден эсгере, мени бир эллим, айтылык альпинист Холамханланы Сахайны кызы Тамара сейирлик хапар айтхан эди. Аны окчууларыбыз да билселе сюеме.

«Биз жетеулен болгъанбыз – Терс-Кюолдан юч школчу, физкультурадан устаз, туризмден инструктор, москвачы альпинист эмда мен. Алагъа мен башчылык этгеним.

Огъары Бахсандан ёрге жолубуз кыйын болгъаны бла да кыалмай, узакъ эди. Ашазыгыбызны, башха керекли затларыбызны да сыртыбызгъа кётюрюп элтгенбиз. Малчы кыошха дери эки сагъат, андан ёргерекде талкагъа дери да аллай бир баргъанбыз.

Бийикге чыгъа баргъаныбыз бла кюнню халы да бузулады. Кёлге дери ючагазатлык жол кыалгъанда, суукулукъ келеди. Жюз-эки жюз метрден кенге бир зат да кёрюнмейди. Быллай болумлада ажашып,

терс жанына кетерге да кюркюу уллуду.

Бу кёл отуз гектаргъа жууукъ жерни алады, тенгизден 2059 метр бийикликде Сылтыран эм Мукал тауланы араларындады. Аны тегерегинде, таракълача сюелген тау сыртла кёлню шимал эмда кюнбатыш жанларындан ургъан желледен сакълайдыла. Аны себепли бу тийреледе хауа Кавказ тауланы башха жерлеринден эсе кыургагыракъды. Мында бир заманда да эримеген кыалны чыранла болгъанлары себепли кюнню халында башхалыкъла бек уллудула: кюндюз исиллик бир-бирледе жунчутхан окуна этеди, кече уа асыры сууукъдан, эринлеринг кыалтырап, тишлеринги бирге кысалмайса.

Биз юч чатырыбызны да кёлню шимал жанында орнатхан эдик. Мен эм бир тиширыу кесибизникин бирсиледен арлагъыракъда, уллу ташха кысып орнатабыз. Ол бизни сууукъ желден бираз кыоруулар деген муратда эдик. Къарангы болгъанлай, булутла, туман да чачылдыла, кёк чууакъ болады, алай сууукълугъ а кыатылана барады. Барыбыз да кеси чатырларыбызгъа жыйылабыз, жукъларгъа машокагъа кирип, тынчайыр мурат этебиз.

... Жукъу арамда мени ким эсе да биреу тюртгенча болуп

уянама. Кёзлерими ачама, алай бир кишини да кёрмейме: тегерекни къарангылыкъ бийлепти. Бир жанымдан башхасына бурулама, жукъларгъа кюреше, иги кесек турама, алай, не медет... Къалай эсе да, къарангылыкъ юсюнден басып, амалсыз болама да, жатхан жеримден акыртын, шыбыртсыз кыошуп, чатырдан башымы къаратама. Тегерек къаппа-къарангыды. Жулдузлу кёкге тирелген бийик тау тёлпеле уа бютунда къара кёрюнедиле.

Нёгерим татлы жукълар эди. Мен, аны тынгысыз этмей, эшикге чыгъама. Жукъларгъа машоку эм аны тюрюнде жайылуучу кююозчюкню да бирге алама. Он метр арлакългъа кетип, машока жангъдан кирип, жукъларгъа кюрешеме. Кече белинде дагъыда уянама. Сырымдан жатама. Узакъда жулдузла жылтырайдыла. Тегерекде уа – мен бек сыйген таула, тёлпелерин бийигирекге кётюрюрге кюреше, горен сюеледиле. Бу тамашалык, сур жерлени шошлукъ бийлепти.

Мен, кёкге къарап, сагъыш этеме. Аз-аздан акылымы, сезимими, чархымы да ары дери бир заманда да мен сынамагъан хал бийлейди. Тегерекдеги табийгъат бла, ол жомакълык, тауушлукъ, жашырынлыкълары кёл дуния бла биригип, анга

сингип къалгъанча болама. Сора кёлню бийиклигинде бир жарык затчык акырын учуп баргъанын кёреме. Мукал тауну ары жанына батхынчы, аны ызындан къарап турама. Андан сора жукъларгъа хорлатама. Бир ауукъ замандан уянама. Биягъы жерде ол затчык дагъыда учуп баргъанын эслейме. Анга къарап, энтта да бир ауукъ заманы турама да, дагъыда жукъларыма.

Тёртюнчю кере уянама. Сейир-тамаша этеме: ол жарык затчык биягъы жеринде алгыннгы терклик бла учуп бара тура эди. Ол не болгъанын мен айталмайма, алай ол кыайтарылып кёрюнюп турду. Ары дери бир заманда да эслемеучю сезим бийледи мени. Сора бизни табийгъатыбыз бла, космос бла, туугъан жерибиз бла биригип, алагъа толусунлай сингип къалама. Манга кёкден кёлген зауукълукъ, чеклерине сыйынмай, тёлпеле эди. Мен, Аллаха табына, дин излегенча, аны махтап, андан тилек тилей, сыйлы китапладан

билген затларымы айта, иги кесек заманы турама. Дагъыда жукъларгъа берилеме, бу жол а танг атхынчы уянмай татлы жукълардым.

Нёгерим, чатырдан чыгъа: «Кече сен ким бла сёлеше эдинг?» - деген соруун эшитме. Мен а анга: «Аллах бла!» - деп, арталлыда безиремей, жууап береме.

Ахырында уа былай айтыргъа сюеме. Аламны бийикликлеринден – космосдан бизге къаллай эсе да бир кюч келеди. Ол бизни аман ниетле-рибизден, осал муратларыбыздан тазалайды, огурлулукъларгъа күүлукъ этдиреди, бир бирни ангыларгъа чакъырады эмда болушады.

Насып не болгъанын шарт айтыргъа кыйынды. Аны хар адам да кесича ангылайды, алай иги жашаргъа уа хар ким да сюеди».

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

СУРАТДА: Сылтыран сырт. Суратны автор алгъанды.

Журтубуз

Бурунгу тарыхны шагъаты

Бурун заманда, миллетибиз тейриге бойсунганда, ёлген адамны бийикледе, къая ыранлада асырагъандыла. «Сыйлы тейриге жууугъуракъ болсун!» деп. Тауларыбызда аллай къабырла кёлдюле: Ташлы-Таладан башлап Балык башына дери. Хабазда да асламдыла. Суратда сиз кёрген гыйы ташха эллие «Ёлюк жууулуучу таш» дейдиле. Аны алайлыгъ-

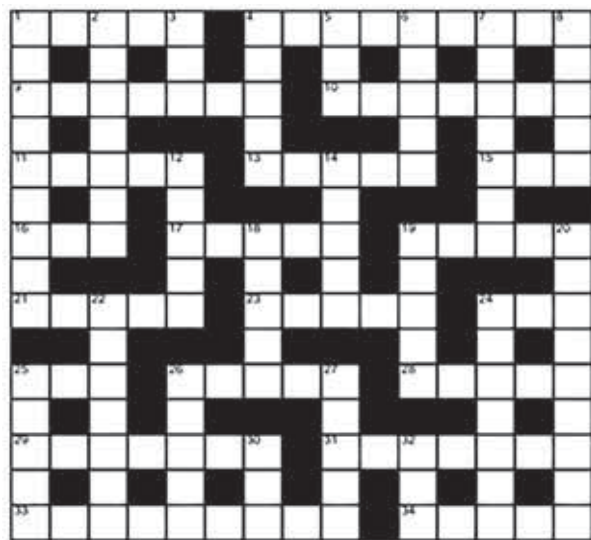
ын, ташны тегерегиндеги обала ачыкълыйдыла. Таш кеси да бийик къаяны тёлпесинде орналынды. Бу къая Мокълаланы Омарны атын жюрютеди. Жыйырманчы ёмюрню ал жылларында къаяны башындагъы кенг дорбунда Мокълаланы Омар кыш кезиуде малларын тутханды.

СОЛТАНЛАНЫ Магомед. Сурат авторнуду.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Ат сютден этилген суусап. 4. Азияда тылы аш. 9. Адамла болгъан жерде шошлукъ. 10. Тизгинсиз адамгъа къарачайлыла алай айтадыла. 11. Къадар жазгъан. 13. Муслиманнга фарыз болгъан зат. 15. Халкъ башчы. 16. Юйдегилени кыуанч. 17. Агъачда сурат. 19. Кавказ миллетни адамы. 21. Шинжили, кызыл кёгетчик, андан чай этип ичедиле. 23. Тылыдан жауда биширилген аш. 24. Юйню жарыгы. 25. Кюз артына алай да айтадыла. 26. Санында кыяуу болгъан. 28. Бир ниетли, бир тилли адамла жашагъан жер. 29. Кючлю адам. 31. Тели этерге боллукъ ханс. 33. Не ары, не бери бола билмей сюелиу. 34. Ариу суу къанатлы.

ЁРЕСИНЕ: 1. Биреуге буйрукъ этип, адамны жанын сакълатуу. 2. Келгенге ол ачык болса, къонак да кыуанады. 3. Уллу отуу. 4. Адам алайына тагъады сагъатны. 5. Шаркыда бай адам. 6. Юй аллы. 7. Адамла бушууда аллайла боладыла. 8. Тынчы бирси жаны. 12. Атны эки арт аягына туруп, жухун ёрге буруп сюелгенине айтадыла алай. 14. Орулгъандан сора къалгъан чёл башла. 18.

Как булгаучу. 19. Затдан ангылаусуз адам. 20. Затдан эркин болуу. 22. Кийим тигерден алгъа ол болады. 24. Бир бирге ушамалуукъ. 25. Бир-бирледе, адам танымазча, кыуанчлада

аланы киедиле. 26. Адамны кыуандырыргъа берилген зат. 27. Адамда, ауушда, тарда да болады. 30. Атны аягында зынжардагъан. 32. Аллай эр киши ат болгъанды эртте.

Газетни 135-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 6. Адабият. 8. Адай. 9. Сыра. 10. Почтачы. 11. Чамла. 14. Зылгы. 17. Акътау. 20. Алатау. 21. Радица. 22. Румлу. 23. Куршоу. 24. Чарлакъ. 25. Уулау. 28. Ачкыч. 31. Мысты. 33. Узайтыу. 34. Чоюн. 35. Хура. 36. Айпанма.
Ёресине: 1. Тайпа. 2. Къанчык. 3. Минара. 4. Атсыз. 5. Адам. 7. Урал. 12. Атлаууч. 13. Латышы. 15. Ындырчы. 16. Гимнаст. 17. Ауруу. 18. Тамал. 19. Уручу. 26. Ууакъл. 27. Астана. 29. Хром. 30. Чунак. 31. Мухар. 32. Сура.

Жандауурлукъ

Къутхарыучула
къонакылага тубегендиле

Бу кюнледе Къабарты-Малкъар-
гъа Херсон областьдан 548 адам
келгендиле. Алагъа болушлукъ

тапдыруу Нальчикни темир жол
вокзалында окъуна башланганды.
Украинадан къачкынчы болуп

келген инсанлагъа РФ-ни МЧС-ини
КъМР-де Баш управлениясыны кел-
челчери, ол санда психологла да,
тубегендиле. Келгенлени арала-
рында къартла, сабийле, сакъатла
да аз туюлдуле. Къутхарыучула
адамлагъа хапчыкларын автобус-
лагъа ташыргъа болушхандыла,
сорууларына жууапла бергендиле.

Бююнюкде алагъа деп респу-
бликаны беш санаторийин бөлген-
диле. Анда къонакыла медицина
болушлукъ да табарыкъдыла.

РФ-ни МЧС-ини КъМР-де
Баш управлениясыны пресс-
службасындан билдиргенлерине
кёре, ведомствону келечилери
алагъа къагъытларын жараш-
дырууда да болушурукъдула.
Ала бла бирге бу жумушка «Биз
биргебиз» деген волонтер къы-
мылдауу келечилери да тири
къатышадыла эм мындан ары да
къачкынчылагъа эс тапдырыргъа
хазырдыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Табийгъат

Кюз артыны тамашалыгъы

Сурат репортаж

Кюз арты бир тюрсю туюлду. Бирде кюн те-
ди, хычыунду, бир-бир кюнледе уа жауун жауады,
булутла басадыла, туман жайылады, орамлада
уллу, гитче черекчиле да ашыгып саркъадыла,
сууукъ жел бетинге урады. Ол заманда бир кесек
мудахланаса. Алай не этгин, кюз артыды...

Болсада жылны бу кезиунде къаллай эсе да
бир аламатыкъ да барды. Терекледе чапыракъла
алтын бетли болгандыла. Бурула кетип, жерге тую-

шедиле, тегерекни жасайдыла. Желчик да жерге
тושген чапыракъланы тауш этдире сиреди.
Нальчикде жамауат солургъа скойучю парк да
тюрсюню бет алыпды. Ариуду тегерек, жюрекни,
кёзню да къууандырады.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Билдирюле

Ток ючюн
тёлеуледе тюрлениуле

Кёп фатарлы юйледе жашагъанла, жаланда кеслерини
фатарларында къоратылганы ючюн угъай, юню жу-
мушларына кетген электрокючню да багъасын төлерге
керекдиле. Аны юсюнде «Кабалкэнерго» предпри-
ятиядан билдиргендиле. Ол къоранчы уа фатар сайын
бёлюп юлешедиле, аланы хар бирини уллулугъуна
кёре алай. Аны уа управляющий компания неда ТСЖ
тергейди.

Жашау журт Кодексге тийшлиликде, бу айда къо-
ратылган токну багъасын келир айны онунчусуна
дери төлерге керекди. Счётчикни кёрюзтюулерин а ай
сайын 23-26 кюнледе жиберирге. Аны «Свет онлайн»
деген мобильный приложенияда женгил тамамларгъа
боллукъду, дейдиле энергокомпанияда.

Газны багъасы
кётюрюллукъду

Хурметли жамауат!

Келир декабрьни биринчисинде газ багъаракъ боллукъду.
Аны себепли ары дери берлигизни неда жыйылып турган
борчларыгъыны 30 ноябрьге дери жабып къутулугъуз, деп
билдиргендиле «Газпром межрегионга Нальчик» ООО-
дан. Счётчиклери болган абонентле аланы кёрюзтюу-
лерин билдирирге керекдиле - аны да унутмагъыз. Алай
этилесе, газны багъасын нормативлеге кёре тергерикдиле.
Закон бла иш алайды.

Борчугъуз болганын билдирге неда счётчикни кёрюзтюу-
лерин жиберирге сюе эсегиз, **8-800-100-09-04** номерге
сёлешигиз. Бу жумушланы «Мой газ» деген мобильный
приложенияда неда www.mrgkbr.ru сайтда «энчи каби-
нетде» да тамамларгъа боллукъду.

Газгъа неллай бир къошулулугъун энтта да айтмагъанды-
ла. Тюз информация чыкъганлай, биз аны басмаларгъа
кюреширкибиз.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Иттинулюк

Футболчуну бир
такъыйкъасы

Акь-Суудан онтёртжыллыкъ Жаболаны Исмайл
«Спартак-Нальчик» футбол клубну жаш қауу-
мунда ойнайды. Быйыл ол Юг федерал округда
жаш төлю футбол командаланы араларында
бардырылган биринчиликде аны жыйымдыкъ
командасына киргенди эм алышынмай ойнагъан
тёрт футболчудан бири болганды.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары -
42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин
кыруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016
жылда 19 декабрьге регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну
компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну
типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре
19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Таппасханланы Аминат - де-
журный редактор, Кучукуланы
Сафият, Кетенчланы Зульфия
- жууаплы секретары орунба-
сарлары; Гейяланы Валя (1,2-чи
бетле), Ахматланы Люоза (3,4-чи
бетле), Зезаланы Лида (9,10,11,12-
чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1453 экз. Заказ №2327
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтаасы:
elbor_50@mail.ru